

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Cap. Cum causam 13.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

10 ut falsò putat Bald. in l. 1, c. De relationib. cum hic textus id non omisit. † Quemadmodum neque ut testes actis conscribendis adhibeantur, cum ea, quæ publicè coram iudice fiunt, privatum testimonium non requirant, l. In donationibus 31, c. De donat. Quamvis in extrajudicialibus testimonium adhibito planè necessaria sit: nec enim Notarii scriptura valet extra iudicium, nisi adhibitis testibus, saltem duobus, § sed etsi instrumenta cum § seq. Novol. 73, De instrumentor. cautela. Vide quæ latius dicam ad c. 1, inf. De fide instrum. quolooco recensere quæ ad instrumentum publicum conficiendum necessariò exigantur.

11 Porro quòd inquit textus noster, ut iudex publicam personam, id est Notarium adhibeat, si potest, aut duos viros idoneos: observandum est, non nisi in defectum Notarii iudicem ad duos viros idoneos recurrere debere: ad duos, inquam, quòd unus fides hac in re non sufficiat, cum ne quidem adsertio vel scientia iudicis sufficiat sine testimonio adminiculo, c. Cum à nobis 28, inf. De testib. de quo fufius apud Panorm. in c. Post cessionem 7. sup. h. t.

12 Postremò quòd in fine ejusdem text. subjicitur, si acta competenti ordine scripta non fuerint, tunc pro processu rectè instituto non præsumi, difficultatem movet, propter textus in c. Bona 23 sup. De elect. in c. In presentia 6, sup. De renuntiis. in

c. Sicut 15, & in c. Cum inter 13, inf. De sent. & in iudic. quibus locis aperte dicitur, quòd propter auctoritatem iudicis pro eius processu præsumatur. Verùm responderet Phil. Decius hinc num. 44 in fine, quòd videlicet textus noster non præcisè dicat, non præsumi pro eius processu, sed addit præterea, nisi quatenus in causa legitimis consiteri documentis, hoc est, quòd non præsumatur pro ipso processu, nisi quatenus in actis scriptum reperitur; quia per inspectionem actorum probari potest, an ritè processum sit. Quòd si ex actis non apparet rectè processum esse, quòd tunc excludatur præsumptio pro processu; ubi verò acta non exhibentur, & sententia est lata, simpliciter pro processu præsumi debeat, ut in iurib. jam allegatis. Quamvis & per legitima documenta intelligi possint testes, vel adsertio patris ad verba, ut supra meminimus.

Nec tamen hinc omittendum est, non omnia acta eo ordine, quo hoc Cap. recensentur, conscribenda esse, sed prout iudicii ordo dictaverit. Nam citationes, quæ hinc primo loco ponuntur, etiam in progressu iudicii sæpè repetuntur: nonnumquam dilationes, recusationes omittuntur: imò iuramentum calumniæ & malitiæ hinc omisum est, item iuramentum testis, sententia definitiva, & ab ea appellatio.

In Cap. Cum causam 13.

SUMMARIÆ:

1. Libri antiqui an probent & fidem faciant.
2. In rebus magni præjudicii non probant.
3. Nisi alia adminicula concurrant.
4. Probatio fit & per testes, & per famam.

EX hoc Cap. docemur, limites duarum diœceson rectè probari per antiquos libros, vel per testes, vel per famam, aliaque adminicula. † Ex quo deducit Glossa hinc per modum regulæ, quòd scriptura antiquorum librorum faciat fidem: & per eundem textum idem tenet Speculator in tit. De probationib. § videndum vers. Nonò, quo loco ait, per libros antiquos, & per scripturas antiquas in lapidibus vel columnis scriptas, legitimam probationem induci. Idem tradit Myning. cens. § Obs. 79, expresse adserens, quòd licet scriptura privata non probet, maximè contra tertium, tamen hoc cessare in scriptura veteri,

& de facto antiquo mentionem faciente, alleg. Felin. & alios in c. 2, inf. De fide instrum.

Sed generalis hæc sententia minimè probatur ex h. n. cap. quia tantummodò loquitur de finibus diœceson dirimendis, & sic de levi præjudicio: nec enim multum interest, pars diœceseos ad hunc vel alium Episcopum pertineat. † Unde in rebus magni præjudicii hæc sententia admittenda non est: quid enim, inquit hinc eleganter Panorm. si Episcopus prætendens aliquid castrum per alium detentum, pertinere ad Ecclesiam suam, scripserit in libro antiquo Ecclesiæ, istud castrum pertinere ad Ecclesiam suam, & successivè multis temporibus ille liber fuerit detentus in Camera Episcopi: dicemusne, quòd probabit dominium castri cum gravissimo præjudicio possessoris? Quasi dicat, minimè.

Vnde necesse est, ut in rebus magni præjudicii, solus liber antiquus non sufficiat, sed oportet, ut & alia

& alia adminicula concurrant, veluti quoddam ex archivo publico depromptus sit, *Authent. Ad hac D. De fide instrum. c. 5. illud etiam judicamus, Novel. 49. De his qui ingrediuntur ad appellat. unde predicta Auth. desumpta est. c. l. Moris 9, §. solet D. De poenis, c. caa. Pervenit xxx. q. 1. Intelligendo de archivo, cui custodiendo publica persona praefecta est, & in quo non nisi ab eadem persona vel à Notario sub-signata scripturae adservantur, de quo latissime apud Felinum in c. Ad audientiam num. 11, cum seqq. inf. De prescript. vel si consuetudine loci liber antiquus sit receptus & approbatus, l. Cum dilectus 11, inf. De fide instrum. c. per eundem sextum Decius hio num. 28. Nam loci consuetudo legis vim habet, §. sed diuturni Inst. De jure natur. cum similib. vel si contra & pro producentem simul in eodem libro scriptum sit, juxta tamen aetimationem judicis,*

l. Publica Maroia 26, §. fin. D. Depositi, vel denique si a Notario scriptus sit liber, vel authenticum sigillum habeat, puta Episcopi, Capituli, vel alterius magistratus, juxta textum in c. 2, c. ibi latius dicitur, inf. De fide instrum.

Ceterum non dubium est & per testes (quorum & hoc textu fit mentio) veram probationem induci, non solum in dirimendis finibus, sed & in alia quacumque causa, ut inf. Tit. proximo dicitur, Sed & per famam (cujus & hic mentio) probatio quidem fit, sed conjunctis aliis indicis, c. Prateca 27, inf. De testib. c. 6. Quia 10, cum c. seq. inf. De presump. Alioquin sola fama non sufficit, cum, ut ait Pont. in c. Cum in juventute 12, inf. De purgat. canonica, dictum unius facile sequatur multitudo. Arque haec satis quoad Tit. generalem de probationibus,

IN TIT. XX. DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS,

SUMMARI A.

1. Probatio per testes maxime usitata: & ratio ordinis.
2. Attestationes quae.

Inter omnes probationum species, quas superius Tit. prox. in pr. enumeravimus, prima occurrit per testes, pro eo quod maxime usitata sit, non tantum in contractibus, ultimis voluntatibus, & causis criminalibus, verum etiam in instrumentis, cum publicis tum privatis, ut passim videre est hoc tit. c. 11, seq. Ut merito hic Tit. reliquis seqq. Titulis praeponeatur, quamvis Paporm. Bald. & alii temere existimant, hunc Tit. praecedere sequentem Tit. De fide instrum. idem quod dignius & efficacius sit viva vocis testimonium quam mortuae, id est scripturae, contra l. in exer-

cendis 15, C. De fide instrument. qua eadem vis instrumentis qua testibus tribuitur. Deinde & in C. Justiniani idem ordo servatur, qui hic Sed, ut saepe dixi, hanc anxiam disputationem de dispositione Titulorum relinquamus, quae ab auctoris arbitrio pender, cui scilicet qualiscumque connexio Titulorum sufficit, dummodo non sit confusa.

Duplex vero inscriptionis hujus Tit. membrum est, unum de testibus, alterum de attestationibus. Testes qui sint vulgo notum est. Attestationes sunt ipsa testimonia sive dicta testium, quae & depositiones appellantur, in c. Cum causam 37, circa fin. inf. h. t. quod veritatem deponant, scilicet coram iudice.

In Cap. primum.

SUMMARI A.

1. Conditiones testium quales esse debeant.
2. In testem admitti quislibet potest, cui à jure non est interdictum testimonium.
3. A testimonio decedendo arcentur pretio conducti.
4. Poena testium ejusmodi.
5. Clericus quomodo puniatur.
6. Testis pretio conductus sed verax an puniendus.
7. Testis licite petit expensas inmeritis.
8. Testis in itinere spoliato an resarciendum dampnum.
9. Testis precibus inductus quatenus probet.

10. Idoneus testis quis.
11. Testis jejunus ut deponat honestum est.
12. Sententia ex falsis testimoniis lata an retractanda.
13. Retractatio hac sententia intentari potest criminaliter & civiliter.
14. Falsi questio etiam excipiendo opponi potest.
15. Sententia quando propter falsitatem retractari nequeat.

Hoc Cap. desumptum est ex Concil. Maticensi, seu potius Matiscenensi, & iidem serere verbis extat apud Gratianum, sub no-